

Важной особенностью современного этапа развития сравнительного правоведения является его глобализация, повсеместная институционализация. Это проявляется, в частности, в том, что именно на современном этапе в ряде стран создаются ассоциации или общества по изучению проблем сравнительного правоведения, открываются новые специализированные кафедры и институты. В университетских учебных планах и программах предлагаются многочисленные спецкурсы по сравнительному правоведению. Во многих странах выпускаются специализированные периодические издания. Регулярно проводятся международные конгрессы, конференции и симпозиумы по сравнительному правоведению.

Современное профессиональное правовое мышление предполагает выход за рамки национального права, учет правовых принципов и правовых положений наднациональных правовых массивов. Правоприменитель в современных условиях обязан продемонстрировать не только блестящие знания и умение работать с национальной правовой базой, но также с принципами и нормами, содержащимися в международных универсальных и региональных правовых актах. Представляется, что именно сравнительное правоведение, способно, наряду с другими научными юридическими направлениями, обеспечить формирование такого уровня профессионального мышления.

Василенко М. Д.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри права ЄС і порівняльного права, доктор фіз.-мат. наук,
професор*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПРОЯВАХ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВознавства

У епоху високих технологій економіка значною мірою визначається наявністю і ефективністю інноваційних процесів і розвиненістю інноваційної сфери незалежно від конкретної правової системи. Реформування інноваційної сфери потребує наукового підходу до нормативно-правових актів, а динамічність сучасного ведення господарювання змушує в авральному порядку вносити необхідні зміни до чинного законодавства. Це, у свою чергу, породжує різні способи підтримки і стимулювання інноваційної діяльності державою. Країни із загальною та романо-германською системою права були більш схильні до розвитку інновацій разом зі своїми досягненнями і помилками. Зараз лідируюче положення переходить до країн далекого сходу правової сім'ї. Існує достатня кількість робіт, присвячених інноваційній сфері, у тому числі і юридичного характеру. Більшість з них присвячена окремим проблемам інноваційної діяльності в окремих правових системах. У той же час дослідження компаративістського характеру в літературі практично відсутні.

Вважається, що недоліки у сфері формування інноваційної економіки в більшості пострадянських країн обумовлені тим, що Україна, як і Росія, були орієнтовані на свідомо неконкурентну неоліберальну модель розвитку, тоді як актуальною була модель, яка заснована на абсолютно інших закономірностях і принципах взаємодій, – модель інноваційного розвитку. Неоліберальний конкурентно-ринковий механізм став серйозною перешкодою для інноваційного розвитку в цілому, коли в умовах економіки, яка побудована на знаннях, вартість отримання нових знань стрімко зростає, і відповідно ринково-конкурентна модель швидко втрачає свою актуальність через дублювання витрат на інноваційні розробки. На користь цього свідчить наступне. Як і в країнах, що розвиваються, так і в технологічно розвинених країнах, витрати на оборону складають в середньому однаковий відсоток ВВП; також співрозмірні відсотки від ВВП, які витрачаються на освіту і охорону здоров'я, проте, витрати на розвиток інновацій відрізняються значно. Так, за даними ЮНЕСКО технологічно розвинені країни витрачають на це 5 % валового національного продукту, а країни, що розвиваються менше 0,2 %, тобто в 20 і більше разів менше (Салам А. Проблемы науки, передовой технологии и развития. Мир науки. 1989, т. 33, № 1, с. 22). Навіть вже в умовах неоліберальної економіки технологічно розвинені країни формували не ринкові тенденції свого розвитку, коли у них виразно сьогодні присутня спеціальна регуляція економіки. Країни «великої сімки» сконцентрували під своїм контролем 90 % світового наукового потенціалу і контролюють більше 80 % глобального ринку високих технологій з обсягом у 3 трильйони дол. США (Байнев В. Ф., Саевич В. В. Переход к инновационной экономике в условиях межгосударственной интеграции. Минск, 2007, с. 20). Поряд з технологічно розвиненими країнами помітно піднялися в галузі високих технологій Китай, Південна Корея, Сінгапур, Малайзія, Індія, які достатньо критично відносяться до неоліберальних господарських відносин. Виникає питання щодо місця України у сфері розвитку інновацій, яка була однією найбільш інноваційно розвинених республік у складі СРСР, а відповідно і у світі. У Верховній Раді України в червні 2007 року відбулися парламентські слухання «Національна інноваційна система України: проблеми формування і реалізації». На них було відзначено, що в країнах з розвинутою економікою 85-90 % приросту ВВП забезпечується за рахунок виробництва і експорту наукоємної продукції. а частка України на ринку високотехнологічної продукції сягає лише 0,1 %. Однак можна упевнено відзначити: ніякої Національної інноваційної системи в Україні так і не було створено. А за оцінкою світового економічного форуму, Україна займає одне з передостанніх місць за індексом конкурентоздатного зростання серед країн, де проводилися відповідні розрахунки. Результати дослідження свідчать, що економіка і інфраструктура не набувають інноваційної спрямованості. Більш того, в українському виборі часто запозичуються найгірші знахідки тих або інших теоретико-практичних напрямів.

Проте, в умовах безпрецедентного загострення кризи і міжнародної конкуренції за ринки збуту, на успіх можуть сподіватися тільки ті країни, які накопичують передовий інноваційний промисловий капітал. Саме таким шляхом йдуть високорозвинуті країни незалежно від приналежності до тієї або іншої правової системи. Таким чином, потреба в економіко-правовій регуляції інноваційної діяльності через планування управління та її контроль стає невід'ємною частиною очікувань у змінах в соціально-економічному житті сучасного суспільства. Це підтверджується тими неладами в сучасному стані інноваційного розвитку, що спостерігаються в багатьох країнах світу.

У роботі автор ставив за мету дослідити проблему з позицій порівняльного правознавства на прикладах інноваційних систем: ЄС, США, України та ін. країн. Відзначається, що країни-члени ЄС сьогодні втратили своє технологічне лідерство. Крім усього іншого, технологічні успіхи Китаю незабаром відберуть таке лідерство і у США. Причому китайські інновації, що не знайшли ще застосування в промисловості, вже є загрозою для американців. Порівняльний аналіз свідчить, що Китай обжене США в саме тих наукових розробках, що перетворюються на конкретні продукти і що реально виводяться на товарні ринки. При цьому порівняльно-правове аналіз виявив, що навіть США, наполегливо насаджуючи в інших країнах свою ортодоксальну модель неолібералізації, у себе в країні прагне реалізувати її вкрай усіченому вигляді, здійснюючи достатньо продумані заходи державного регулювання господарської діяльності. Ці заходи пов'язані, головним чином, з наполегливою державною підтримкою інноваційної активності національної економіки. Як відзначають самі американські дослідники, саме завдяки державній підтримці в США активно розвилися всі інновації у високотехнологічних галузях. Ще в 2003 р. в США був прийнятий Закон про розвиток досліджень і розробок у галузі нанотехнології в ХХІ ст. Структура і зміст цього закону фактично не мають нічого спільного з теоретичними положеннями неолібералізму, а можуть виступати зразком державного директивного документа, характерного для планово-централізованої системи управління. Цей Закон визначив нанотехнологію як пріоритет науково-технічної політики американської адміністрації (для порівняння вкажемо, що в Україні науково-технічні пріоритети довгий час були записані не конкретно за урядом, а взагалі за державою, що знеособлювало відповідальність за виконання). Закон встановлює жорсткий порядок організації планування і координації робіт, даючи конкретні доручення, починаючи від Президента країни і закінчуючи Інститутом стандартів і технологій.

Таким чином, порівняння досвіду економічно і інноваційно розвинутих країн свідчить, для підвищення рівня інноваційної діяльності слід кардинально зрадити організаційно-правову архітектуру виробництва і структуру видів економічної діяльності в галузевих інтересах і на користь крупних організаційних форм.